

کشاورزی فراسرزیمینی: چالش‌ها، ضرورت‌ها، هشدارها و راهکارها

مسعود بیژنی^۱، سمیه مرادحاصلی^۲، قدیر جلیلی بک^۳ و علی فغانی^۴

۱. دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (mbijani@modares.ac.ir)

۲. دانش‌آموخته دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش کشاورزی پایدار و محیط زیست، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

چکیده

مقابله با چالش‌های تولید در کشاورزی و به دنبال آن ایجاد امنیت غذایی، مستلزم تدابیری برای افزایش بهره‌وری کشاورزی است. یکی از مهم‌ترین این تدابیر، لزوم تمرکز بر «کشاورزی فراسرزیمینی» و به‌ویژه «کشت فراسرزیمینی» است. این موضوع در ایران با در نظر گرفتن محدودیت شدید منابع تولید به‌خصوص وضعیت بحرانی منابع آب و همچنین محدودیت‌های اقلیمی برای تولیدات کشاورزی، توجه به کشت فراسرزیمینی برای تولید بخشی از مایحتاج کشاورزی در خارج از مرزهای جغرافیایی کشور به‌منظور تأمین امنیت غذایی، واردات آب مجازی، کاهش فشار بر منابع پایه تولید، رونق کسب و کار شرکت‌های تولیدی، تقویت بخش خصوصی و به‌کارگیری خیل عظیم دانش‌آموختگان بیکار کشاورزی از اهمیت شایانی برخوردار است. بر این اساس، هدف این مطالعه اسنادی، تحلیل چالش‌ها، ضرورت‌ها، هشدارها و راهکارهای مطلوب در رونق کشاورزی فراسرزیمینی در شرایط ایران است. در این راستا، تجربیات کشاورزی فراسرزیمینی در ایران و برخی از کشورهای جهان مورد بررسی قرار گرفت. ضرورت‌های توسعه این نوع از کشاورزی در ابعاد اقتصاد جهانی و ملی، اجتماعی، محیط‌زیستی و امنیت غذایی مورد تعقق قرار گرفت و سپس چالش‌های آن در ارتباط با بخش خصوصی، اعزام نیروی کار، پیچیدگی قوانین و مقررات و تأمین ارز و منابع مالی ارائه شد. همچنین شرایط و ریسک‌های موجود شامل کیفیت کالاهای تولیدی، اشتغال، پایداری و نوع وابستگی مطرح شد. در پایان، راهکارهای توسعه کشاورزی فراسرزیمینی با تمرکز بر موضوعاتی مثل اجازه ورود به بخش خصوصی، نوع تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی، دیپلماسی سیاسی، نوع بودجه‌بندی و نحوه فعالیت‌های تعاونی‌ها و تشکل‌های کشاورزی مورد بحث قرار گرفت.

واژه‌های کلیدی: کشاورزی فراسرزیمینی، کشت فراسرزیمینی، امنیت غذایی، سیاستگذاری